

the central dilemma of sociological theory. The dilemma of individualism and holism is representative of other dualisms within sociological theory such as the dualism of micro- and macro-level sociological processes, nominalism versus realism, action versus structure, among other theories. The main dilemma of sociological theory in essence becomes finding a way to reconcile smaller scale processes and intricate workings within society with large-scale sociological processes and finding a link to bring both sides together, forming a continuum, such as one propagated by sociologist George Ritzer. Šubrt's work in *Individualism, Holism and the Central Dilemma of Sociological Theory* is unique in the sense that it does not provide a fundamentally new argument but instead relies on existing theories to create a more concise and clearer understanding of the central dualism of individualism and holism in sociological theory and provides a significant and thorough overview of sociologists and other social theorists who have contributed to resolving this dilemma, while making sense of it in his own way that helps the reader make connections that otherwise might not have been obvious. With so many dualisms outlined by Šubrt within sociological theory, one wonders if there is a possibility to come to one single interpretation of one of these dualisms. After reading the thorough overview of sociology's many dualisms and the multiple interpretations of every given theory, the central theme of sociological theory appears to be one of contradiction. A fully reconciled and single interpretation of society is a lofty goal and one that might not ever be reached, considering the dualistic nature of sociological theory itself. The debate between holism and individualism lives on and is still not reconciled; however, Šubrt's work provides yet another crucial step in this reconciliation and provides the reader with more understanding and insight into various ways that this reconciliation might take place.

Haylee Behrends

DOI: 10.14712/23363525.2020.24

Hynek Jeřábek: *Úspěšné ženy ve stínu slavných mužů: Příběhy pěti žen, které ovlivnily podobu sociologického výzkumu.*

Praha: Karolinum, 2019, 101 s.

Hynek Jeřábek: *Má sociologická dobrodružství. Lidé, místa, vědecká setkání.*

Praha: Slon, 2019, 216 s.

Dvě recenzované knížky, konkrétně *Úspěšné ženy ve stínu slavných mužů* a *Má sociologická dobrodružství*, obě vydané v prosinci roku 2019 profesorem sociologie Hynkem Jeřábkem, mají mnoho společného. Jde o rozsahem nevelké publikace zaobírající se silnými životními příběhy. První obsahuje osudy výjimečných žen a druhá nevšední zážitky, chcete-li sociologická dobrodružství, která prožil sám autor. Obě pojednávají o lidech, kteří autora nějakým způsobem oslovili, nějak nasměrovali jeho život. Především se ale jedná o prezentaci reálných událostí a vědeckých výzkumů v odlehčené, civilní podobě, jež potěší odborně zaměřeného čtenáře souhrnem málo známých faktů, zároveň je však vstřícná i vůči široké veřejnosti. Ta se může prostřednictvím obou knih seznámit se zákulisím sociologického výzkumu přijemně čtivou formou, ve standardní akademické literatuře obvykle nedostupnou.

Publikace *Úspěšné ženy ve stínu slavných mužů* představuje pětici žen, které viditelně přispěly k sociologickému výzkumu v průběhu dvacátého století. Výsledky práce těchto badatelek jsou ve velké míře stále využívány současnými výzkumníky, čerpajícími zkušenosti z jejich metodologických učebnic a studií. Publikace se prezentuje jako soubor medailonků profesionálního, ale částečně též soukromého života pěti výrazných osobností, které se staly autorkami nebo spoluautorkami myšlenek a výzkumů nadále tematicky aktuálních i v dnešní době, ačkoliv mezitím se společnost značně proměnila.

První z pěti žen je Florence Kellyová. Její životní příběh nás zavede do Chicaga na konci 19. století, kde se účastnila aktivit komunitního centra Hull House. Proslavila se účastí na výzkumu chudinské části Chicaga v letech 1892 až 1894. Výsledkem této práce byla proslulá publikace *Hull House Maps and Papers*, vydaná v roce 1895. Florence Kellyová spolupracovala

s federálním úřadem práce jako inspektorka, a zapojila tedy data sesbíraná pro účely federálního statistického šetření ve státě Illinois do publikačního projektu komunního centra Hull House.

Sběr dat byl zaměřen na práci dětí, chudobu a nezaměstnanost, tento projekt bychom dnes mohli označit termínem „social survey“. Nicméně primárním cílem aktivity bylo seznámit obyvatele města s reálnou situací v jeho nejzanebanějších oblastech, o niž běžní obyvatelé jiných městských částí neměli ani tušení. Projekt Hull House byl inspirován podobnou studií Charlese Bootha v Londýně z let 1889 až 1891, přebíral rovněž jeho metodologii a způsoby prezentace výsledků. Součástí zmíněné publikace byly skutečně i dvě velké barevné mapy znázorňující rozdělení území dle různých ukazatelů. První mapa zobrazovala příjmové skupiny a druhá národnostní menšiny v barevných plochách. Mapy doplňovala fotografická dokumentace těch nejchudších oblastí, což ještě umocnilo představení společenské naléhavosti tématu. Není bez zajímavosti, že kolegyně se snažily Florence Kellyovou přesvědčit, aby zvolila úspěšnější způsob prezentace a mapy zmenšila. Nicméně mapy zůstaly ve velkém formátu, což přispělo k zájmu obyvatel Chicaga o danou problematiku a dnešním badatelům to připomíná zásadní úlohu způsobu prezentace dat.

Příběh Vivian Palmerové, druhé z pěti úspěšných žen v historii sociologie, skrývá určitá tajemství. Objevila se doslova odnikud, dokonce není známé ani přesné datum jejího narození. Začala pracovat jako metodoložka na projektu společenskovedního komunitního centra univerzity v Chicagu. Z tohoto období se dozvídáme zajímavé detaily o její spolupráci s Robertem E. Parkem a E. W. Burgessem. V rámci své metodologické role poskytovala metodickou a technickou výpomoc doktorandům během jejich badatelských aktivit v terénu a školila je v metodách výzkumné práce. Současně také pracovala na metodologické studii, kterou v roce 1928 vydala jako jednu z prvních příruček k empirickému výzkumu v sociologii, a to pod názvem *Field Studies in Sociology A Student's Manual*. Můžeme se v této souvislosti oprávněně ptát, do jaké míry má právě tato

žena zásluhu na slavných klasických výzkumech chicagské školy, když všechny provázela po metodologické stránce...

Marie Jahodová, třetí z pěti významných žen sociologického výzkumu, vystudovala sociální psychologii na univerzitě ve Vídni a v roce 1932 úspěšně zakončila studium doktorátem. Nejznámějším dílem, na němž se podílela spolu s manželem Paulem Lazarsfeldem a statistikem a právníkem Hansem Zeiselem, byl výzkum masové nezaměstnanosti v Marienthalu. Jednalo se o kolektivní projekt, nicméně vzhledem k jejímu sociálně-psychologickému zázemí a dalším faktům, máme možnost uvažovat o mnohem větším reálném podílu Marie Jahodové na celém projektu.

Marie Jahodová se osobně přesvědčila o nepřijemnostech a ústrcích spojených s totalitním režimem, když musela v roce 1936 čelit perzekuci ze strany rakouského státu. Byla dokonce zatčena, naštěstí se jí však díky podpoře ze zahraničí podařilo již po půl roce věznění opustit Rakousko, ještě před příchodem nacistů. Ve Velké Británii provedla etnografickou studii komunity Quakerů, nazvanou *Nezaměstnaní při práci*. Krátce po válce odjela do USA, kde získala místo profesorky sociální psychologie na univerzitě v New Yorku. Na půdě tohoto výzkumného centra byla provedena řada studií, na kterých se Marie Jahodová podílela. S Theodorem Adornem spolupracovala na projektu „Authoritarian Personality“ a také se podílela na studii o antisemitismu v rámci rozsáhlého projektu „Studies in Prejudice“. Po návratu zpět do Evropy získala profesuru na Brunel College a posléze založila výzkumné centrum pro mezilidské vztahy na univerzitě v Sussexu.

Herta Herzogová je čtvrté jméno ve výčtu úspěšných žen na poli sociologického výzkumu. Také ona nejprve studovala ve Vídni. Její disertační práce se zaměřovala na rozpoznání charakteristik osob podle jejich hlasového projevu, nazvala ji *Stimme und die Persönlichkeit (Hlas a osobnost)*. Při realizaci této studie ji v roli konzultanta významně podpořil P. F. Lazarsfeld. Po jeho odjezdu do USA a rozvodu s Marií Jahodovou se za něho Herzogová provdala. Z Rakouska do Spojených států se vystěhovala také ještě před začátkem války.

Dosáhla úspěchu v akademickém světě a později i v oblasti komerčního výzkumu. Herta Herzogová se věnovala výzkumu posluchačů rozhlasových pořadů tzv. soap operas a její jméno bývá spojováno s teorií gratifikace. Známou se stala autorčina studie na téma „Co vlastně víme o posluchačkách dopoledních rozhlasových seriálů?“

Herta Herzogová se podílela rovněž na projektu a knize *Invaze z Marsu*. Na podzim 1938 zahájila sérii rozhovorů, které měly zjistit reakci posluchačů na rozhlasovou dramatizaci Orsona Wellesa o invazi Martanů na Zemi. Interpretace rozhovorů byla založena na pojmu „critical ability“ (kritický úsudek), tedy na schopnosti posluchačů zhodnotit, jak moc jsou pravděpodobné informace, jež se objevily ve vysílání. Učinila v té době významný závěr, že i lidé se schopostí kritického úsudku jsou schopni vyhodnotit situaci mylně, obzvláště když jejich blízké okolí již podleho panice. Hynek Jeřábek na základě nejnovějších výzkumů ukazuje, že Herta Herzogová vyvinula a jako první použila metodu zaměřovaného rozhovoru („focused interview“). V pozdějších letech byla pak tato metodika uvedena do odborných časopisů a v akademickém prostředí kodifikována jinými výzkumníky. Jeřábek prokazuje, že ti začali tento typ rozhovoru používat až o několik let později než Herta Herzogová.

Závěrečnou fází své dlouhé výzkumnické kariéry (od roku 1943 až do šedesátých let 20. století) strávila Herta Herzogová v komerčním výzkumu, kde byla vedoucí motivačního výzkumu a reklamy. Později, po přestěhování do Evropy se svým druhým manželem, vlastně až po jeho smrti, prováděla analýzy diváckého vnímání populárních amerických televizních seriálů v Německu a Rakousku. A ještě později, v roce 1994, realizovala výzkum týkající se antisemitismu. Další zajímavé podrobnosti najde čtenář v recenzované publikaci.

Pětici žen uzavírá neméně významná badatelka s ojedinělým životním příběhem, Elisabeth Noelle-Neumannová. Vzhledem k tomu, že pocházela z Berlína, kde se narodila do velmi bohaté a vážené rodiny, nabízely se jí ty nejlepší možnosti ve vzdělání. V osobě své prateřky a kmotry našla velký vzor, který cílevědomě

následovala prakticky po celý život. Základy kritického uvažování dostala už v maturitním ročníku na soukromé střední škole v Salemu od Kurta Hahna, jenž svým žákům odhaloval budoucnost, která čeká Německo pod vedením Adolfa Hitlera. Ukázalo se, že předpovědi budoucnosti někdy mohou docela spolehlivě fungovat. Podobný osud Evropy tušil také Friedrich August von Hayek a popsál jej ve své knize *Cesta do otroctví*.

Životním plánem Elisabeth Noelleové bylo stát se žurnalistkou. Studia zahájila v Berlíně a po dvou letech odjela na stáž do USA. Akademický rok 1938/39 strávila na univerzitě v Missouriu, kde se věnovala výzkumu veřejného mínění. Studium v Americe zakončila okružní cestou kolem světa ještě před začátkem druhé světové války. Svého rozhodnutí pracovat jako novinářka se nevzdala, přestože žila v nacistickém Německu. Neměla to z mnoha pochopitelných důvodů snadné. Ještě mnoho let po válce se musela bránit nařčení ze spolupráce s nacistickým režimem, naštěstí úspěšně. Když se ucházela o novinářské místo, dostala od šéfredaktora doporučení, že si má udělat doktorát, protože to zvýší její šance v pozici redaktorky. Elisabeth tedy strávila tři měsíce psaním disertace s názvem *Americké výzkumy veřejného mínění pro politiku a tisk*. Tu hned po obhájení doktorátu na jaře 1940 publikovala knižně, přičemž se prodalo všech 2000 výtisků.

Elisabeth pak v dubnu 1940 nastoupila svou novinářskou dráhu. Dva roky nato, to již byla zaměstnána v dalším periodiku, byla v dubnu 1942 požádána ministrem propagandy Goebbelsem, aby se stala jeho osobní asistentkou. Můžeme se domnívat, že důvodem této žádosti byla její disertační práce. Elisabeth Noelleová se zachránila paradoxně tím, že velmi vážně onemocněla. Když se ke konci roku 1942 uzdravila a vrátila se do práce, tak už její angažmá nebylo na pořadu dne. Ke konci války se znovu setkala s rodinou a se svým přítelem, novinářem Peterem Neumannem, v univerzitním městě Tübingen na jihu Německa. Blízko odtud, v malém domě na břehu Bodamského jezera v městečku Allensbach, vybudovala spolu s manželem Erichem Peterem Neumannem v letech 1947 až 1949 jeden z nejvýznamnějších výzkumných

ústavů v Německu *Ústav pro výzkum veřejného mínění (Institut für Demoskopie in Allensbach)*. Další pokračování příběhu Elisabeth Noelleové byly spojeny právě s tímto výzkumným ústavem, se souběžně probíhající prací novinářky, s konzultacemi pro politiky a také s profesurou v oboru mediálních studií na univerzitě v Mohuči.

Druhá z recenzovaných knížek s názvem *Má sociologická dobrodružství. Lidé, místa, vědecká setkání* představuje rekapitulaci profesionální dráhy autora, pojatou s nadhledem člověka, který má dobré důvody ohlížet se zpět. Publikace je složena z patnácti příběhů výzkumných projektů, jež zahrnují i jejich překvapivé nebo úsměvné momenty. Na začátku přitom dostaneme jedinečnou příležitost nahlédnout detailněji do dění v prostředí akademické sociologie těsně před rokem 1989, tedy takzvané „před revolucí“. Zajímavým způsobem jsou zde zachyceny děje předcházející budoucímu zhroutilí systému, a to ve velmi specifické skupině, totiž mezi členy Československé sociologické společnosti. Období těsně před tímto velkým mezníkem se vyznačovalo určitou změnou poměrů, která napovídala, že se něco děje na všech úrovních společnosti. I když v dané době ještě nikdo z účastníků neměl tušení, do jakých reálných změn tento jemný náznak opravdu přeroste. Každopádně nám takováto retrospektiva umožní udělat si obrázek o tom, jakým způsobem události v této historicky podnětné době předznamenaly společenské dění během posledních měsíců následujícího roku 1989.

Revoluční rok 1989 přinesl kromě naprostého vnitřního sebezpřevrácení společnosti i možnost spojit se se světem venku, což pro vědu znamenalo novou příležitost účastnit se akademické debaty v celosvětovém kontextu. Vědci mohli začít pracovat na společných projektech se svými zahraničními kolegy. Jedním z prvních takto orientovaných programů byl mezinárodní projekt profesora Petera Katzensteina z Cornell University z Ithaky v USA. Ten se zaměřoval na budoucnost Evropy a zejména na roli Německa ve sjednocujícím se kontinentu. Projekt soustředil práci sociálních vědců z různých oborů a umožnil tak vznik dvou knih: *Tamed Power: Germany in Europe a Mitteleuropa. Between Europe and Germany*. Okolnosti provázející

vznik uvedených studií popisuje Hynek Jeřábek pohledem člena mezinárodního týmu.

Kromě toho, že spolu mohly začít spolupracovat vědecké kapacity na mezinárodní úrovni, začala se úspěšně probouzet i spolupráce studentů v rámci výměnných programů a v neposlední řadě se otevřela možnost navštěvovat archivy a knihovny v cizině. Kostnická knihovna byla jedním z takových inspirativních míst. A právě zde, pod dojmem přítomnosti reprezentativních knih, stovek časopiseckých článků a archivních pramenů, dozrálo autorovo rozhodnutí o tématu habilitační práce. Tím se stal Paul F. Lazarsfeld a jeho komunikační výzkum.

Další kroky Hynka Jeřábka vedly do Institutu pro demoskopii Elisabeth Noelle-Neumannové v Allensbachu. Tento výzkumný ústav dodnes pokrývá široké spektrum mnoha oblastí sociálního výzkumu, od průzkumů trhu přes politické průzkumy až po teoreticky zaměřené studie. Samotná jeho zakladatelka byla nejenom předsedkyní WAPOR, Světové organizace pro výzkum veřejného mínění, nýbrž dlouhá léta také poradkyní Konráda Adenauera a později i Helmutha Kohla. Návštěva podobné instituce může tedy kromě informací o komunikačních projektech vypovědět mnohé o roli výzkumů veřejného mínění v reálné politice a řízení státu.

Další cesta k napsání habilitačního spisu o Lazarsfeldovi a jeho komunikačních výzkumech zavedla autora nevyhnutelně do *Archivu Paula Lazarsfelda* ve Vídni. Tuto instituci vybudoval Paul Neurath a právě on byl v té době schopen poskytnout potřebné informační zdroje pro dokončení Jeřábkovy habilitační práce. Při té příležitosti jsou nám odhaleny i překvapivé souvislosti vzniku disertační práce Paula Neuratha, která vznikla na základě jeho věznění ve dvou koncentračních táborech: *The Society of Terror: Inside the Dachau and Buchenwald Concentration Camps*.

Události 11. září 2001 odhalily nejen jeden důvod, proč zůstává Lazarsfeldův odkaz stále živý. Na základě rychlé reakce spontánně vytvořeného malého týmu zaměřeného na neobvyklou situaci byl prakticky z hodiny na hodinu spuštěn nový „hasičský projekt“, ve standardní řeči „mezinárodní srovnávací výzkum“. Ale proč

se mu říká „hasičský“? Protože k ohni je také potřeba spěchat, stejně jako si musíme pospíšet se zachycením živých reakcí na neobvyklé události, jejichž síla působí jen krátký čas. V takto zrychlené době bývají lidé ochotni o tématu diskutovat celé hodiny, což je ideální chvíle pro zahájení sběru dat pro sociologický výzkum. Jde o výjimečnou konstelaci, kdy jsou lidé ochotni sdílet svoje názory více než kdy jindy a tento potenciál byl výzkumným týmem při zmíněné příležitosti skutečně plně využit. Výsledky byly publikovány ještě v listopadu 2001 paralelně česky a anglicky, jmenovitě v knize s příhodným názvem *11th September: Mezinárodní internetový komunikační výzkum*.

Po dramatických událostech si společně s autorem trochu vydechneme v slunném letním prostředí metodologických seminářů v Cadenabbii u jezera Lago di Como v bývalém letním sídle kancléře Adenauera. Tato setkání měla vždy příjemnou diskuzní atmosféru a byla na nich projednávána metodologická témata. Na jednom z těchto seminářů vystoupila Elisabeth Noelle-Neumannová s příspěvkem na téma vztahu demokratických svobod a štěstí.

Kromě komunikačního výzkumu, který je jedním z klíčových Jeřábkových témat, se dozvídáme rovněž informace ze zákulisí výzkumu jevu tak citlivého, jako je péče o seniory v rodinách. Na jednu stranu se lze domnívat, že péče o seniory se bude vyznačovat shodnými charakteristikami rodin ve všech zemích, jež byly do příslušných výzkumných aktivit zapojeny. Nicméně skutečné výzkumy ukázaly významný rozdíl mezi populacemi Nizozemska a USA v porovnání s Českou republikou. Detailní výsledky této studie na téma rodinné soudržnosti byly publikovány v kolektivní monografii *Mezigenerační solidarita v péči o seniory*.

V roce 2013 se u nás konala historicky první svobodná přímá volba prezidenta a při četbě dalších stránek autorovy knihy jsme zataženi do tehdejšího politického vření více, než by se u sociálního vědce dalo očekávat. Na základě tehdejší studie založené převážně na mediálním bádání vznikl příspěvek pro konferenci WAPOR s názvem „Fenomén Schwarzenberg“. Tento text byl následně vydán jako článek v časopisu *Naše společnost* pod názvem „Mediální obraz

Karla Schwarzenberga v tištěných denících před prezidentskými volbami 2013“. Autorova osobní zaujatost tématem je evidentní, nicméně i výzkumníci jsou lidé a mají své politické preference. Na celé situaci je dobře viditelné, že existují historické okamžiky, kdy se stává nesmírně obtížným zůstat pouhým neutrálním pozorovatelem probíhajícího dění...

Po hmatatelné deziluzi z prezidentských voleb nastává čas pro změnu výzkumného tématu, která definitivně zanechala problematiku voleb v propadlišti dějin. Nová inspirace přivedla Hynka Jeřábka do knihovny Humboldtovy univerzity v Berlíně, kde se mu naskytlo fascinující překvapení v podobě originálního vydání monografie *The Philadelphia Negro*. Překvapivost objevu spočívala nejenom v rozsáhlosti a detailním rozpracování metodologických postupů publikace, ale především v datu jejího vydání roku 1899. Za tímto číslem se skrýval a na odhalení čekal nový počátek americké empirické sociologie ještě před slavnou Chicagskou školou, jejímž zakladatelem byl Wiliam Edward Burghard DuBois. Toho můžeme směle považovat za hlavního představitele první sociologické školy v USA. Tím řada překvapení ovšem ještě zdaleka nekončí, neboť tento muž nebyl bílé pleti. Jaký vliv měla taková skutečnost na jeho akademickou práci v prostředí USA na konci devatenáctého a na počátku dvacátého století, je v Jeřábkově podání skutečně dramatické čtení. Právě berlínské dobrodružství v Humboldtově knihovně snad přispělo k tomu, aby se na takto významného výzkumníka nezapomínalo.

Hynek Jeřábek se kromě představení výsledků vlastní práce nezapomíná „pochlubit“ úspěchy „svých“ studentů a doktorandů, jimž ale vždy přiznává jejich osobní podíl na společné práci. Tento rys spravedlivé deklarace autorství vlastně provází a spojuje obě publikace. Na stránkách první knihy, shrnující výzkumnou práci pětice žen v sociologickém výzkumu, autor poukazuje na všechny problematické okamžiky, které doprovázely přiznání autorství textů i metod ženám. V obou publikacích je dobře viditelná snaha sdělit světu, kdo je skutečným autorem slavné *Invasze z Marsu*, ale najdeme zde rovněž další odhalení skrytých pravd. Stejným způsobem se dozvídáme i nepřijemnou pravdu

o zapomenutém zakladateli empirické sociologie, který po dlouhá léta pro odbornou sociologickou veřejnost v USA neexistoval jen proto, že nebyl běloch. Současná realita je ovšem taková, že dnes má DuBois svoje vlastní diskuzní sekce na sociologických konferencích, ale jako autora Invaze z Marsu máme dosud zafixované jiné jméno, než jaké si s údivem přečteme v recenzované knize.

Co říci na závěr? Z obou publikací, o nichž zde referujeme, je patrná snaha jejich autora porozumět světům a motivacím aktérů, se kterými se na jejich stránkách setkáváme. Kdo přesně byli a jsou Peter Katzenstein, Elisabeth Noele-Neumannová, Paul Lazarsfeld, Marie Jahodová, Paul Neurath, Herta Herzogová, Elihu Katz? Každý z nich se stal součástí nejméně jednoho z příběhů, o nichž knížky vypravují. Vlastně nejbližším spojením obou drobných publikací zůstává právě vyprávění příběhů ze života úspěšných žen, na něž se zapomnělo, stejně tak jako příběhů z autorova výzkumnického života. A protože lidé příběhy milují, lze očekávat, že se obě knihy setkají se zájmem studentů i studentek, výzkumníků a výzkumnic, čtenářů i čtenářek.

Šárka Tesařová

DOI: 10.14712/23363525.2020.25

**Barbora Půtová: *Antropologie turismu*.
Praha: Karolinum, 2019, 217 s.**

Kulturní antropoložka a historička umění Barbora Půtová ve své zcela nedávno vydané knize *Antropologie turismu* si klade za cíl seznámit především odbornou čtenářskou obec s velice aktuálním tématem turismu, respektive s jeho zakotvením v moderní antropologii. Autorka si vybrala problematiku, která je skloňována pozitivně i negativně, ať již v odborných kruzích, či mezi obyvateli měst, jichž se turismus týká. Půtová se v rámci činnosti na akademické půdě zajímá mimo jiné o témata spojená s kulturním dědictvím, přičemž právě tento široký záběr ji umožňuje psát knihu z pohledu odborníka na danou oblast a zároveň zapojit pozici angažovaného občana žijícího přímo v centru

turisticky velmi exponované Prahy. Jiné publikace podobného ražení dosud v českém jazyce napsány nebyly, což s sebou nese jistě nevýhody, pokud jde o srovnatelné výsledky, bezesporu však i výhody, neboť taková monografie může v jistém smyslu razit cestu dalším publikacím na toto téma.

Jelikož se jedná o zcela ojedinělou publikaci v českém jazyce, navíc vydanou českým autorem, Půtová záměrně zvolila velmi široké pojetí a kniha se nesoustředí pouze na jediné téma. Vzhledem ke skutečnosti, že problematika antropologie turismu není v českém jazyce v podstatě odborně nijak zpracována, představuje každá kapitola částečně samostatnou část rozsáhlejšího spektra. Kniha tak není pouhým souhrnem či letným seznámením s antropologií turismu jako samostatným odvětvím antropologie, nýbrž především historickým exkurzem do počátků turismu, včetně objasnění jeho vzniku. Autorka se při svých odborných cestách do zahraničí sama částečně stává i turistou, a proto dokáže popsat obsah této role jako nedílnou součást světa turismu.

Půtová rozděluje publikaci na osm kapitol a rozhodla se v tomto směru pro velmi zdařilé členění, neboť čtenář se nejprve seznamuje se samotným vznikem moderního pojmu turismu. Vše začíná již minimálně ve starověkém Řecku a Římě, kdy movitější občané v rámci poznávacích a obchodních cest navštěvovali Egypt a další exotické země na jižní straně Středomořského moře (s. 11). O tom, že cestování má mnoho podob a neexistuje jednoznačná definice turisty, se čtenář záhy dozví na základě zmínky o poutnickém turismu. Zainteresovaní badatelé spatřují význam těchto cest nikoliv pouze ve způsobu hledání boha, jak byla vnímána středověkými poutníky, ale zdůrazňují rovněž opuštění stavu původní každodennosti a možnost vstupu do liminálního prostoru popsaného předním holandským etnologem Arnoldem van Gennepem (s. 13).

Přes kavalírské cesty šlechticů nás autorka na stránkách své knihy přesunuje do éry léčebných pobytů, především pak do přímořských lázní, které se značnou měrou podílely na rozvoji masového turismu. Ve světle nedávného krachu cestovní kanceláře Thomas Cook nejeden čtenář